

Birinci İnönü Muharebesi Esnasında Bursa Üzerinden Şekillenen Yunan Harp Harekâtı: Arşiv Belgeleri Ekseninde Bir Analiz

The Greek War Operation Shaped Over Bursa During the First Battle of İnönü: An Analysis on the Axis of Archive Documents

Erdal KORKMAZ

Hava Kuvvetleri Komutanlığı,
Ankara, Türkiye

Geliş Tarihi/Received: 27.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 19.06.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Erdal Korkmaz

E-posta: erdalkorkmaz.01@gmail.com

Atıf: Korkmaz, E. (2022). Birinci İnönü Muharebesi esnasında Bursa üzerinden şekillenen Yunan harp harekâtı: Arşiv belgeleri ekseninde bir analiz. *Atatürk Dergisi*, 11(1), 34-44.

Cite this article: Korkmaz, E. (2022). The Greek war operation shaped over Bursa during the First Battle of İnönü: An analysis on the axis of archive documents. *Journal of Atatürk*, 11(1), 34-44.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

öz

Birinci Dünya Harbi'ne İtilaf Devletleri yanında giren Yunanistan, Paris Barış Konferansı'nda alınan karar sonucu Anadolu'nun paylaşımına ortak edilmiştir. Konferanstan sonra Yunan Ordusu, 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkarmıştır. Yunanlar, İzmir'in işgali ile yetinmemiş, egemenlik alan ve sahalarını genişletmek için 22 Haziran 1920'de bir harekâta girişmiştir. Bu harekât sonucunda kuzeyden güneye doğru Uşak ve Bursa hattına kadar olan tüm Batı Anadolu Yunan kuvvetlerinin eline geçmiştir. Yunan işgalinin başladığı dönemde Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa, Samsun'a ayak basmıştır. Bu durum millî mücadelenin ulusal bir nitelik kazanmasına etki etmiştir. Bu kapsamda 23 Nisan 1920'de TBMM açılmış, daha sonra da düzenli ve disiplinli orduların kuruluşuna yönelik adımlar hayata geçirilmiştir. TBMM'nin teşkilatlandığı bir dönemde Yunan Küçük Asya Ordusu tarafından 6 Ocak 1921'de Türk Ordusu'na karşı bir taarruza girilmiştir. Yunan Ordusu'nun harp harekâtı Bursa ve Uşak'taki siklet merkezleri üzerinden şekillenmiştir. Özellikle Yunan Küçük Asya Ordusu, Bursa'daki III. Kolorduyu İnönü hattında konuşlanan Türk kuvvetlerini ortadan kaldırmak için cephe hattına yönlendirmiştir. Bu durum Türk ve Yunan güçlerinin ilk kez ciddi bir muharebede karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Bu çalışmada, Birinci İnönü Muharebesi sırasında Bursa üzerinden şekillenen Yunan Küçük Asya Ordusu'nun harp harekâtına; arşiv belgeleri ve tetkik eserler ekseninde yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Harekât, muharebe, Bursa, Yunan, taarruz

ABSTRACT

Greece, which entered the First World War on the side of the Entente Powers, became a partner in the sharing of Anatolia as a result of the decision taken at the Paris Peace Conference. After the conference, the Greek Army landed soldiers in Izmir on May 15, 1919. The Greeks were not content with the occupation of Izmir, and on June 22, 1920, they embarked on an operation to expand their sovereignty and areas. As a result of this operation, all Western Anatolia, from the north to the south to the Uşak and Bursa lines, fell into the hands of the Greek forces. At the beginning of the Greek occupation, Mustafa Kemal (Atatürk) Pasha set foot in Samsun. This situation had an impact on the national struggle to gain a national character. In this context, the Turkish Grand National Assembly was opened on April 23, 1920, and then steps were taken to establish regular and disciplined armies. At a time when the Turkish Grand National Assembly was organized, an attack was launched against the Turkish Army on January 6, 1921 by the Greek Army of Asia Minor. The war operation of the Greek Army was shaped by the weight centers in Bursa and Uşak. In particular, the Greek Army of Asia Minor directed the 3rd Corps in Bursa to the front line to eliminate the Turkish forces stationed in the İnönü line. This situation caused the Turkish and Greek forces to face each other in a serious battle for the first time. In this study, the war operation of the Greek Asia Minor Army formed over Bursa during the First Battle of İnönü; Archival documents, research Works and memoirs of Greek commanders will be included.

Keywords: Attack, battle, Bursa, Greek, operation

Giriş

Birinci Dünya Harbi'ne İtilaf Devletleri yanında giren Osmanlı Devleti, dört yıllık bir mücadelenin ardından müttefiklerinin savaştan çekilmesi üzerine 30 Ekim 1918'de Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda imzaladığı mütareke ile harp durumuna son vermiştir (Akkor, 2019, s. 273-310; Kutay, 1988, s. 247). Osmanlı Hükümeti bir gün sonra mütareke imzalandığını tüm ordu kumandanlıklarına bir yazı ile bildirmiştir (ATASE Arşivi, İŞH, K: 7, G: 82, B: 82-1; ATASE Arşivi, İŞH, K: 7, G: 83, B: 83-1, 83-6). 25 maddeden oluşan mütareke hükümlerinin çoğu askerî niteliği ile ön plana çıkmıştır. Mütarekenin

5. maddesi ile hudutların muhafazası ve iç asayişin sağlanması dışında kalan birliklerin tamamının terhis edilmesi kararlaştırılmıştır (ATASE Arşivi, BDH, K: 6, D: 25, F: 3-5). Bu madde çerçevesinde ordu terhis edilmeye başlamıştır. Böylece terhislerle ordu mevcudu 43.000 kişiye kadar düşmüştür (Korkmaz&Kurt, 2019, s. 706-727). İlgili madde ülkeyi savunmasız bir vaziyet ve duruma sokarak, işgallere açık hale getirmiştir.

Mütarekenin 7. maddesinde; "Müttefikler emniyetlerini tehdit edecek bir vaziyet zuhurunda herhangi bir stratejik noktanın işgal hakkını haiz olacaklardır..." (ATASE Arşivi, BDH, K: 51, D: 198, F: 1). denil-

miştir. Bu madde ülke topraklarını olası bir işgal tehdidi altına sokmuştur (Armaoğlu, 2000, s. 142; Tansel, 1991, s. 78-90). Mütareke içerdiği ağır hükümler ile ön plana çıkmış, ülkenin stratejik ve verimli topraklarının işgaline zemin hazırlamıştır (Fromkin, 1993, s. 371). Bu sırada ordu dağıtılmış, silah, cephane, tersane, liman, haberleşme araçları, tren istasyonları ve tüneller itilaf güçlerinin eline geçmiştir (Aysal, 2016, s. 941-964; Başak, 2018, s. 40-51). Mütarekeden kısa bir süre sonra İstanbul, 13 Kasım 1918 tarihinde İtilaf Devletleri tarafından fiilen işgal edilmiştir (Türkmen, 2002, s. 319-372). Aynı dönemde Musul, Samsun, Antalya Adana, Urfa, Antep, Maraş ve Zonguldak gibi şehirlere İngiltere, Fransa ve İtalya asker çıkarmıştır (Akşin, 1997, s. 137-140; Kapucu, 2022, s. 330; Kemal, 2007, s. 660).

İtilaf Devletleri, Mondros Mütarekesi'ni sanki kesin bir barış antlaşması gibi kullanmış ve Osmanlı ülkesini istedikleri gibi aralarında paylaşmıştır. Bu paylaşım Yunanistan da dâhil olmak istemiştir. Yunanistan'a bu fırsatı Paris'te 18 Ocak 1919'da yapılan barış konferansı vermiştir (Budak, 2020, s. 446). İtilaf Devletleri, yenilen devletler ile yapacakları barış antlaşmalarının çerçevesini belirlemek ve savaş sonrası oluşturulacak statükoyu kararlaştırmak amacıyla Paris'te bir araya gelmiştir. Konferans sırasında Yunan Başbakanı Venizelos tarafından Trakya, Batı Anadolu (İzmir ve civarı), Adalar (Ege Denizi ve Doğu Karadeniz çevresinde Rum çoğunluk yaşadığı iddia edilerek bölgenin kendilerine verilmesi istenmiştir. Bu talep İngiltere'nin onay ve desteği ile kabul görmüş ve Yunanistan'ın Batı Anadolu'ya asker çıkarılması kararlaştırılmıştır (Ertan&Özgün, 2016, s. 551-552). İlgili karar İtalya tarafından tepki ile karşılanmıştır. Çünkü Birinci Dünya Harbi sırasında yapılan St. Jean de Maurienne Anlaşması ile İngiltere ve Fransa tarafından İzmir ve çevresi İtalya'ya verilmiştir (Türkman, 2017, s. 439-446). Paris'teki karar değişikliği İtalya'yı rahatsız etmiştir. Bu durum İtilaf devletlerinin arasının açılmasına ve aralarındaki ilk anlaşmazlıkların gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur. Neticede Paris'te alınan karar gereği Yunanistan, 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkarmıştır (Türkmen, 2001, s. 121-132).

İzmir'in işgali Türk milleti tarafından tepki ile karşılanmış ve Türk Millî Mücadelesi'nin başlamasına doğrudan ve dolaylı yönleri ile etki etmiştir. Neticede bu sırada, Samsun'a ayak basan Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa'nın çağırısı ile farklı şehir ve yerlerde gösteriler düzenlenerek, İtilaf devletleri temsilciliklerine telgraflar çekilerek İzmir'in işgali protesto edilmiştir (Kinross, 1984, s. 175-180; Kul, 2018, s. 103-105; Özüçetin, 2004, s. 65-74).

İzmir'in işgalinden sonra Yunanlar, 26 Mayıs 1919'da Manisa'yı işgal etmiştir (Akdeniz, 2019, s. 301). Bu işgali 27 Mayıs 1919'da Aydın'ın işgali izlemiştir (Pancar, 2009, s. 55). 28 Mayıs 1919'da Yunanlar, Ayvalık'a girmiştir (BOA, DH.KMS. 53-4/54.1ef.12; BOA, DH.KMS.53-4/54.19-20). Bu sırada Yunanlarla ilk çatışmalar Ayvalık ve çevresinde gerçekleşmiştir (BOA, DH.KMS. 53-4/54.17; BOA, DH.KMS. 53-4/54.18). Böylece Yunan işgali kuzeye doğru gelişme evresine girmiştir.

Yunan işgalleri gelişirken Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da teşkilatlandığı mücadele, zamanla kurumsal bir kimlik ve özellik kazanmıştır. Bu sırada Sivas Kongresi sırasında alınan kararlar, Anadolu'da gelişen bölgesel hareketi merkezi bir yapıya dönüştürmek amacıyla XX. Kolordu Komutanı Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Batı Anadolu Umum Kuva-yı Milliyeye Kumandanlığına atanmıştır (Cebesoy, 2010, s. 247-249). Böylece yerel direniş, ulusal bir niteliğe kavuşturulmak istenmiştir.

Aynı dönemde Mustafa Kemal Paşa'nın girişimleri üzerine İstanbul'da Son Osmanlı Mebusan Meclisi toplanmıştır (Saylan, 2014, s. 20). Bu mecliste Misak-ı Milli Kararlarının alınması ve bu kararların bağımsızlık ile ilgili hükümler içermesi, İstanbul'un 16 Mart

1920'de resmen işgal edilmesine yol açmıştır (Güven, 2018, s. 111-113). Bu işgal üzerine yapılan çağrılar sonucunda 23 Nisan 1920'de TBMM açılmış ve halkın haklı taleplerini dile getirecek bir teşkile kavuşulmuştur (Erdem, 2021, s. 1066).

Yunan işgaline karşı Batı Anadolu'da başlayan direnişin zamanla arttığı bir dönemde İtilaf Devletleri tarafından 18-26 Nisan 1920 tarihleri arasında San Remo'da bir konferans yapılmıştır. Bu konferansta Osmanlı Devleti ile yapılacak kesin barış antlaşmasının hükümleri karara bağlanmıştır (Umar&Yenisu, 2020, s. 62-63). Bu sırada İngiltere, Osmanlı Devleti'nin belirlenen antlaşma şartlarını hemen kabul etmesini sağlamak amacıyla Yunanistan'ın işgal alan ve sahasını genişletmesini teşvik etmiştir. İlgili durum üzerine 22 Haziran 1920'de altı tümenle başlayan Yunan genel taarruzu sonucu Batı Anadolu ve Trakya'daki bazı şehir ve bölgeler işgal edilmiştir (Güvenbaş, 2020, s. 121-176). Bu kapsamda Yunan kuvvetleri tarafından 30 Haziran 1920'de Balıkesir'e asker çıkarılmıştır (Sunay, 2021, s. 6). Ardından Yunan birlikleri, Bursa'nın savunması ile görevlendirilen 56'ncı Tümen birliklerinin dağılması üzerine 8 Temmuz 1920'de saat 15:00 civarında buraya girmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 579, G: 8, B: 8-1). Bursa'dan sonra harekâtına devam eden Yunan kuvvetleri ile İnegöl ve çevresinde zaman zaman küçük çaplı muharebeler vuku bulmuş, bu muharebeler aralıklarla Birinci İnönü Muharebesi'ne kadar devam etmiştir (Bilgin, 2015, s. 190-199).

Tarafların Mevcudu ve Konuşu

Birinci İnönü Muharebesi öncesinde Batı Cephesi 8 Kasım 1920'de alınan kararlar, Batı ve Güney Cephesi olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Resim 1). Bu kapsamda Batı Cephesi Komutanlığına Albay İ-

Resim 1.
Birinci İnönü Muharebesi'ne Ait Kroki (BCA, HRT.02347.00001)

met (İnönü), Güney Cephesi Komutanlığına ise Albay Refet (Bele) atanmıştır (BCA, 30.18.01.01.18.13; BCA, 30.18.01.01.18.12). İlgili emirden sonra Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti tarafından 2 Ocak 1921'de çıkarılan emirle Kuva-yı Milliye kaldırılmıştır (Sofuoğlu, 1994, s. 443). Bu sırada cephe hattındaki atamalardan rahatsız olan ve düzenli ordunun disiplini altına girmek istemeyen Çerkez Ethem ve kardeşleri tarafından TBMM'ye karşı bir isyan çıkarılmıştır (Belen, 1973, s. 273-274).

Muharebelerin başında Batı Cephesi Komutanlığı; 417 subay, 8.500 er, 6.000 çeşitli tüfek, 18 hafif ve 47 ağır makineli tüfek ve 28 toptan meydana gelmiştir. Cephe komutanlığı; Yenişehir hattında 24'üncü Tümen, İnegöl civarında 11'inci Tümen ve merkezi Gediz'de bulunan 61'inci Tümen ile konuşlanmıştır (Kapucu, 2022, s. 77). Batı Cephesi karargâhı ise Efendiköprüsü'nde yerini almıştır. Cephenin diğer kolunu oluşturan Güney Cephesi emrindeki 8'inci Tümen Kayacık civarında, 23'üncü Tümen Çukurviran'da, 12'nci Kolordu Afyon'da, 57'nci Tümen Sarayköy'de ve 2'nci Süvari Tümeni Altıntaş'ta olmak üzere mevzilenmiştir. Güney Cephesi karargâhı ise Efendiköprüsü'nde yerini almıştır (Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, 1966, s. 196).

Birinci İnönü Muharebesi öncesinde Bursa-Uşak hattına kadar ilerleyen Yunan ordusu, yedi tümen ve bir süvari tugayından oluşmuştur (ATASE Arşivi, İSH, K: 720, G: 124, B: 121-2). Bu kuvvetler Başkomutan Korgeneral Papulas'ın komutası altında; 227 subay, 15.816 er, 12.500 tüfek, 120 makineli tüfek ve 72 toptan oluşmuştur (Türk İstiklal Harbi İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923), 1975, s. 232).

Yunan ordusunun 3'üncü Kolordusu Bursa'da konuşlanmıştır. Bu kolorduya bağlı Manisa Tümeni İzmir'te, İzmir Tümeni Gemlik'te, Adalar Tümeni ile Eczun Alayı Bursa civarında, Akdeniz Tümeni ise Kestel'de yerini almıştır. Uşak civarında ise Yunan 1'inci Kolordusu ve 2'nci Tümeni bölgede konuşlanmıştır. 1'inci Kolordu'ya bağlı 3'üncü Tümen Alaşehir'de, 1'inci Tümen ise Buldan'da mevzilenmiştir (Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, 1966, s. 147-148).

Muharebenin Sebepleri

Yunan ordusunun, yeni kurulan düzenli Türk ordusunu ortadan kaldırmak, İnönü hattında toplanan millî kuvvetleri bertaraf etmek istemesi muharebelerin ana sebebini oluşturmuştur (Öztoprak, 2000, s. 523-540). Ayrıca Yunanlar, Bursa ve Uşak üzerinden yapacakları bir harekât ile Bilecik, Karaköy, Bozüyük ve Eskişehir istikametinde konuşlanan Türk mukavemetini kırarak, Ankara yolunu açmayı ve TBMM'yi ortadan kaldırmayı amaçlamıştır (Özüçetin, 2021, s. 258-262).

Yunanlar bu harekât ile ayrıca, Sevr Antlaşmasını Türk tarafına zorla kabul ettirmeyi, Türk direnişini sonlandırıp dağıtmayı, bölgedeki harp malzemesini ele geçirmeyi bu arada bölgedeki demiryolu hattı ile köprüleri tahrip etmeyi amaçlamıştır (Akkılıç, 2008, s. 460-462). Bunun yanında Yunan Hükümetinin Anadolu'ya yapılan Küçük Asya Seferi'nden istediği kazancı elde edememesi taarruzun diğer bir sebebini oluşturmuştur. Bu nedenle Yunan Hükümeti hem kendi vatandaşlarının hem de İtilaf Devletlerinin güvenini kazanmak amacıyla bir taarruza girişmeyi planlamıştır (Akçora, 1987, s. 15-17).

İlave olarak Yunanlar, Bursa ve Uşak üzerinden yapılacak bir harekât ile yeni kurulan Türk ordusunu iki ateş arasında bırakmayı ve Çerkez Ethem İsyanı'ndan faydalanarak ilerlemeyi öngörmüştür (Selişik, 2006, s. 5-8). Yunan kaynakları tarafından "keşif taarruzu" olarak nitelendirilen taarruz, Türklerin mukavemetini kırarak millî direniş son vermeyi hedeflemiştir (Erdem, 2009, s. 300-302).

Harekâtın İcrası

6 Ocak 1921'de Yunan ordusu, Bursa ve Uşak istikametlerinden olmak üzere iki koldan ileri harekâta başlamıştır (Kapucu, 2022, s. 236). Bu taarruz sırasında Bursa civarında konuşlu 3'üncü Yunan Kolordusu, Yenişehir ve İnegöl üzerinden harekâtına yön vermiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 24, B: 24-2; ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 24, B: 24-3).

Yunan taarruzunun başladığı sırada Türk kuvvetleri, Çerkez Ethem İsyanı ile meşgul durumdaydı. Bu sebepten dolayı Batı Cephesi Kumandanlığı, eldeki mevcut kuvvetlerden 24'üncü Tümen, 11'inci Tümen'in bir taburu ve Gökbayrak Taburu'nu Yunan taarruzuna karşı yönlendirilmiştir. Bu sırada Yenişehir civarındaki Yunan birlikleri, Türk kuvvetlerinin mukavemeti ile Umran Çiftliği civarında durdurulmuştur (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 22, B: 22-1). İnegöl civarındaki Yunan birlikleri de Türk topçu unsurlarının ateşi ile Kurşunlu bölgesinden ileri geçememiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 78, B: 78-1). Bu yüzden buradaki Yunan birlikleri geceyi İnegöl ve çevresinde geçirmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 33, B: 33-1).

Yunan taarruzu üzerine Türk Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reis Vekili Korgeneral Fevzi (Çakmak) Paşa tarafından Batı Cephesi Kumandanlığı'na gönderilen şifre telgrafla, 12'nci Kolordu Kumandanlığı ile 24'üncü Tümen Kumandanlığı'ndan alınan rapor doğrultusunda Yunanların; Dumlupınar, İnegöl ve Yenişehir üzerinden bir taarruza başladığının haber alındığı belirtilmiştir. Aynı telgrafla, Yunan saldırısının hangi amaç doğrultusunda gerçekleşip gerçekleşmediğinin bilinmediği ifade edilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 36, B: 36-1).

Yunan taarruzu üzerine aynı gün öğleden sonra Batı Cephesi Kumandanı Albay İsmet (İnönü) Bey ile Güney Cephesi Kumandanı Refet (Bele) Bey, durum değerlendirmesi yapmak üzere Efendiköprüsü'nde bir araya gelmiştir. Bu toplantıda iki kumandan, Yunan saldırısını İnönü ile Dumlupınar hattında karşılama ve Çerkez Ethem İsyanına karşı bir kısım kuvvet bırakma kararı almıştır. Cephe komutanlarının aldığı bu karar Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine iletilmiştir (Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, 1999, s. 168). Bunun üzerine Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti tarafından cephe kumandanlıklarına gönderilen emirle, zayıf birliklerle Çerkez Ethem İsyanının takibi, geri kalan kuvvetlerle İnönü hattında Yunanlara karşı mücadele edilmesi istenmiştir (İncedayı, 2007, s. 62-63).

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin emri kapsamında Çerkez Ethem İsyanı'nın bastırılması konusunun geçici olarak durdurulması, buna karşın 11'inci Tümen'in hızlı bir şekilde İnönü hattına taşınması ve kesin sonuçlu muharebelerin bu hatta yapılması öngörülmüştür (ATASE Arşivi, İSH, K: 988, G: 57, B: 1).

Gün içerisinde harekâtına devam eden 3'üncü Yunan Kolordusu Komutanı Albay Bukuvalo komutasındaki İzmir Tümeni Yenişehir doğrultusunda harekâtına yön ve şekil vermiştir. Bu sırada Albay Karakulos komutasındaki Adalar Tümeni de iki koldan ilerlemiştir. İlgili tümenin bir kolu Aksu-İnegöl hattında, diğer kolu ise Dimboz, Kozluca ve Halhalca istikametinde ilerlemiştir (Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, 1966, s. 160-161). Yunan ordusu saat 12:30'da Yenişehir ve ardından Menteşe'yi işgal etmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 988, G: 57, B: 57-2).

Yunan taarruzu üzerine Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey tarafından saat 13:00'dan sonra 24'üncü Tümen Komutanlığı'na gönderilen emirle, İncirli ve Nazıfpaşa bölgesinin yapılacak manevralarla kademe kademe savunulması istenmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 27, B: 27-1). Bu sırada İnegöl civarında Yunan kuv-

vetleri ile Türk birlikleri arasında Nazifpaşa'da saat 15:20 itibarıyla muharebeler başlamıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 76, B: 1).

Yunan kuvvetlerinin ilerleyişi üzerine Batı Cephesi Komutanlığı bazı yeni tedbirleri devreye sokmuştur. Bu kapsamda Gökbayrak Tabur Komutanlığı'na gönderilen emirle, İznik Gölü'nün güneyinden geçilmek suretiyle Yunan kuvvetlerinin yan ve art bölgesine baskın yapılması direktifi verilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 66, B: 1).

Batı Cephesi Komutanlığı yaptığı saldırı ile Yunan taarruzunu kısmen durdurmayı ve zaman kazanarak tedbir almayı amaçlamıştır. Ancak, Yunan taarruzu sonucu İkramiye'nin elden çıkması ve kuvvetlerin Çungur Boğazına çekilmesi dolayısıyla istenilen baskın harekâtı gerçekleştirilememiştir. Bu sırada Karakaya civarındaki Yunan taarruzu, bölgenin Türk birlikleri tarafından takviye edilmesinden dolayı gelişmemiştir. Yunan harekâtının devam etmesi üzerine Batı Cephesi Komutanlığı, 24'üncü Tümen Komutanlığı'na yeni bir emir göndermiştir. İlgili emirde Batı Cephesi Komutanlığı, Bozüyük'teki birliklerin ileri alınmasını, Gökbayrak Taburu'nun Köprühisar'a intikal ederek Yunan birliklerinin gerisine saldırmasını ve 3'üncü Süvari Tümeni'nin de İnönü hattına sevk olunmasını istemiştir (Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi, 1966, s. 163-164).

Batı Cephesi Komutanlığı'nın emrinden sonra 24'üncü Tümen Komutanlığı tarafından bağlı birliklerine verilen direktifle, 32'nci Alayın geceleyin Pelitözü'nden Osmaniye'ye nakil olunması istenmiştir (Ek 1, 2). Emrin devamında, olası bir Yunan taarruzu halinde 143'üncü ve 126'ncı Alayların Rüstemköy ve Nazifpaşa bölgelerini savunması direktifi verilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 24, B: 24-3). Bu sırada Batı Cephesi Komutanlığı, Yunan taarruzunun gelişmesi üzerine İnönü'ye sevk emri verdiği 3'üncü Süvari Tümeni'nin İnegöl'e hareket etmesini istemiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 988, G: 57, B: 57-4).

Batı Cephesi Komutanlığı Yunan taarruzunu durdurmaya çalışırken Yunan Adalar Tümeni ve Eczun Alayı ile süvari birliklerinin taarruzu sonucu İnegöl elden çıkmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 988, G: 57, B: 57-3). Bölgede devam eden Yunan taarruzu sonucunda Hasanpaşa Köprüsü de işgal edilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 568, G: 185, B: 1). Bu sırada akşam saatlerinde Yunan Adalar Tümeni'nin diğer kolu Sülüklü Dere, Ali Bey, Hamalı civarına ulaşmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 988, G: 57, B: 57-5).

Cephedeki kritik vaziyet üzerine 24'üncü Tümen Komutanlığı'ndan İnegöl Havalisi Kumandanlığı'na gönderilen emirle, Yunan birliklerinin yürüyüş güzergâhında bulunan Kınık Boğazı'nın, süvari kollarından biri bölgeye gönderilerek kapatılması istenmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 988, G: 57, B: 57-6). Aynı emir kapsamında, 32'nci Alay'ın iki piyade ve topçu taburunun 143'üncü Alay emrine girmesi, 143'üncü Alay'ın bir taburundan da Pazaryeri civarında İnegöl Havalisi Komutanlığı altında görev yapması direktifi verilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 988, G: 57, B: 57-4).

Aynı gün akşam saatlerinde Yunan taarruzunun karşılanması amacıyla, Ankara'da bulunan 4'üncü Tümen ile 1'inci Tümen karargâhı ve bir alayı cephe hattına gönderilmiştir. Ayrıca, 61'inci Tümen'in bir alayı ile 11'inci Tümen Kütahya'dan İnönü savunma mevziine nakil olunmuştur. Bu sırada Kütahya'da, iki piyade alayı ve topçulardan meydana gelen 61'inci Tümen bırakılmıştır. Böylece Yunan ordusuna karşı; 11'inci, 24'üncü ve 4'üncü (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 36, B: 36-1) Tümenler ile 1'inci ve 61'inci Tümenlerden birer alay desteği sağlanmıştır (Çalışlar, 2009, s. 98-100).

7 Ocak 1921'de Yunan taarruzu, bir taraftan Yenişehir-Bilecik, di-

ğer taraftan İnegöl-Pazaryeri üzerinden İncirli ve Nazifpaşa üzerine devam etmiştir. Bu kapsamda saat 07:30'da bir alay piyade ve bir alay süvari ile iki batarya topçu birliğinden meydana gelen Yunan kuvveti, İncirli hattına doğru ileri harekâta girişmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 53, B: 1). Bölgedeki Yunan taarruzuna karşı Türk birlikleri, Köprühisar civarındaki geçiş noktası konumundaki köprüyü tahrip ederek, Yunan kuvvetlerinin ilerleyişini önlemeye çalışmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 58, B: 1). Saat 12:45'e kadar süren Yunan taarruzu, 143'üncü Alayın 3'üncü Taburu ile 32'nci Alayın 2'nci Taburunun savunmada gösterdiği dirayet sayesinde ilerleyememiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 52, B: 1). Türk kuvvetlerinin mukavemeti sebebiyle Yunan kuvvetleri Köprühisar'ın batısına çekilmek zorunda kalmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 694, G: 47, B: 1).

Aynı gün Yunan Adalar Tümeni'ne mensup kuvvetler saat 09:00 itibarıyla 126'ncı Türk Alayı'nın savunduğu Nazifpaşa hattına yönelmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 56, B: 1). Baskın tarzında gerçekleşen Yunan taarruzu sonucunda 126'nci Alay geri çekilmek zorunda kalmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 568, G: 188, B: 1). Böylece 126'nci Alay'ın mevzileri Yunanların eline geçmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 568, G: 188, B: 1). Bu kritik vaziyet üzerine Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet (İnönü) Bey, 126'nci Alay'ın adım adım savunma yaparak Pazaryeri'ne geri çekilmesini emretmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 914, G: 104, B: 104-3). Bu sırada Batı Cephesi Komutanlığı, bölgenin desteklenmesi için Eskişehir'de bulunan hücum taburu ile süvari müfrezesinin demiryolu ile Pazaryeri'ne gönderilmesini, 4'üncü Tümen'in de İnegöl civarına nakledilmesini emretmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 568, G: 187, B: 1). Aynı dönemde 126'nci Alay'ın takviyesi için Eskişehir'de bulunan hücum taburu ile 1500 atlıdan meydana gelen kuvvet, İnönü mevziine gönderilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 45, B: 1).

Cephe hattında yaşanabilecek olumsuz gelişmelere karşı önlem almak isteyen Batı Cephesi Komutanlığı tarafından 24'üncü Tümen Komutanlığı'na gönderilen emirle alınacak tedbirler iletilmiştir. Bu kapsamda 24'üncü Tümen'in İncirli'de bir miktar artçı unsur bıraktıktan sonra eldeki birliklerle Gökpınar ile Köprüler hattını ele geçirmesi istenmiştir. Ayrıca, Yenişehir Müfrezesinin güvenliğini sağlamak için Bilecik bölgesinde bir ihtiyat bulundurulması emredilmiştir. Bunun yanında İnegöl Müfrezesinin Pazaryeri'nde toplanması, ilave olarak 5 tabur piyade ve 1 sahra bataryasından oluşan bu kuvvete Tümen Piyade Komutanı Şevki Bey'in atandığını bildirmiştir. Ek olarak Albay İsmet Bey, 24'üncü Tümen'deki obüslerin 4'üncü Tümen'e ulaştırılarak Akpınar'da kullanılmasını, 11'inci Tümen'in ertesi gün tren ile Eskişehir'e gönderilmesini emretmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 914, G: 104, B: 104-3). Albay İsmet Bey bu emri ile cephe hattına bir vaziyet vermeyi ve aldığı tedbirlerle ordunun emniyetini artırmayı hedeflemiştir. Böylece hem cephe hattı güçlendirilecek hem de cephenin güvenliği sağlanacaktır.

Bursa yönündeki muharebeler devam ederken aynı gün Asi Çerkez Ethem kuvvetleri Gediz'e bir taarruz düzenlemiş, ancak başarılı olamamıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 40, B: 1). Bu taarruz, Türk süvari kuvvetlerinin karşı taarruzu ile sindirilmiş ve Gediz tekrar geri alınmıştır. Fakat bölgedeki millî kuvvetlerin Kütahya'ya sevkii sebebiyle Gediz'in boşaltılması, bölgenin Asi Çerkez Ethem kuvvetlerinin eline geçmesine yol açmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 568, G: 187, B: 1). Çerkez Ethem, Gediz'den sonra Kütahya üzerine yürümüştür (ATASE Arşivi, İSH, K: 568, G: 188, B: 1).

Gün içerisindeki muharebeler sonucunda Nazifpaşa'da bulunan 126'nci Alay bölgeden çekilerek Pazaryeri'ne konuşlanmıştır. İncirli civarındaki muharebeler ise millî kuvvetlerin müdafaa gösterdi-

ği başarı sonucu engellenmiştir. Akşam itibarıyla Yunanlar; Nazifpaşa, Karacakaya, Köprühisar hattına ulaşmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 59, B: 1). Aynı dönemde Bursa civarında vaziyet, sükûnetle geçmiş ve taraflar arasında herhangi bir çatışma meydana gelmemiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 71, B: 1).

8 Ocak 1921'de Pazaryeri civarındaki Yunan kuvvetleri tarafından saat 11:00 itibarıyla Türk hatlarına yönelik bir taarruza başlanmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 568, G: 192, B: 1). Bu taarruz üzerine bölgeyi savunmakta olan 126'ncı Alay, Bozüyük-Karaköy doğrultusunda geri çekilmiştir. 126'ncı Alay'ın geri çekilmesinden faydalanan Yunan birliklerinin ilerleyişi sonucunda Pazaryeri elden çıkmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 74, B: 1).

Cephe hattındaki bu gelişme üzerine Batı Cephesi Komutanlığı, Pazaryeri civarındaki Yunan kuvvetlerinin Franlar'da durdurulmasını, Bilecik'teki üç piyade taburunun Ahmetler'e gönderilmesini ve Küplü yolunun kapatılması direktifini vermiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 988, G: 127, B: 127-2, 127-3). Bu sırada 24'üncü Tümen Komutanlığı da çıkardığı emirle Yunan kuvvetlerinin Karaköy'e ulaşmasını engellemek amacıyla Bilecik civarındaki 32'nci Alay'ı Aşağıköy'e intikal ettirmiştir. 143'üncü Alay'ı da Bilecik'e kaydırmıştır. Ayrıca, Bilecik ile Karaköy arasındaki köprü'nün Yunan kuvvetlerinin ilerleyişini önlemek için tahrip edilmesini istemiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 192, B: 1).

Batı Cephesi Komutanlığının aldığı tedbirlere rağmen Yunan kuvvetlerinin ilerleyişi önlenememiştir. Bu kapsamda Yunan birlikleri, Pazaryeri'nden sonra saat 14:40 itibarıyla Karaköy'ü de işgal etmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 569, G: 5, B: 1). Karaköy'ün işgali üzerine bölgeyi savunmakla görevli 126'nci Alay, Kovalca hattına alınmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 568, G: 192, B: 1).

Bölgedeki olumsuz gelişmeler üzerine Batı Cephesi Komutanlığı, 24'üncü Tümen ile 4'üncü Tümen'e bir emir göndererek alınacak yeni vaziyeti bildirmiştir. Bu çerçevede 24'üncü Tümen'in akşama kadar Bozüyük doğusundaki Çepni civarında toplanması ve İnönü hattının kuzeyindeki bölgede savunma konumu alması istenmiştir. 4'üncü Tümen ve bağlı birliklerinin ise İnönü hattının güneyini savunması emredilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 848, G: 56, B: 1).

Yunan kuvvetleri Karaköy'den sonra Karaköy-Bozüyük hattını da ele geçirmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 79, B: 1). Bunun üzerine Batı Cephesi Komutanlığının emri ile 32'nci Alay ve topçu bataryaları Yeniköy'ün batısında görevlendirilmiştir. Ayrıca 4'üncü Tümen'den bir piyade alayı ve bir topçu bataryasının İnegöl hattına yerleştirilmesi emredilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 848, G: 56, B: 1). Böylece Yunan taarruzuna karşı önlem alınmaya çalışılmıştır.

Aynı dönemde Alayunt'ta bulunan 11'inci Tümen'in akşama kadar Eskişehir civarına sevk edilmesi kararlaştırılmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 568, G: 198, B: 1). Bu karar ile İnönü mevziinin geri bölgesini emniyet altına almak amaçlanmıştır.

Batı Cephesi Komutanlığı, Yunan taarruzunu durdurmak en azından oyalama muharebeleri ile zaman kazanmak amacıyla yeni tedbirleri devreye sokmuştur. Bu kapsamda, 24'üncü Tümen Komutanlığı bağlılarından 143'üncü Alay Akpınar'a, 32'nci Alay da Bilecik'e gönderilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 71, B: 1). Bunun yanında Güney Cephesi emrindeki süvari grubunun İnönü hattındaki kritik vaziyet sebebiyle bölgeye sevkine karar verilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 43, B: 1). Bu karar Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa'nın direktifi doğrultusunda uygulamaya başlanmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 43, B: 43-3; Ek 4). İlave olarak Güney Cephesi birliklerinin Albay Refet (Bele) ko-

mutasında Dumlupınar ve ardından Bilecik üzerine yürümesi kararlaştırılmıştır. Birliklerin Bilecik'e hareketi esnasında bir taarruza uğraması durumunda kesin sonuçlu bir muharebeye girmeden Balmahmut'un doğusuna çekilmesi istenmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 591, G: 71, B: 1) İlgili önlemlerle kesin sonuçlu muharebelerin İnönü mevzii ve civarında yapılması amaçlanmıştır.

Gün içerisinde Yunan taarruzuna karşı mücadele devam etmiş, diğer taraftan ihtiyat kuvvetleri de cephe hattına ulaştırılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Ankara'dan İnönü hattına sevk edilen 4'üncü Tümen'in 57'nci Alayı ile 58'inci Alayı Eskişehir'e ulaşmış ve ardından cephe hattında görevlendirilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 39, B: 1). Bu sırada akşam saatlerinde Mezit Vadisi'nin batı sırtları Yunan kuvvetlerinin işgaline uğramıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 848, G: 56, B: 56-2).

9 Ocak 1921'de Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey, Karaköy ve Pazaryeri istikametinden İnönü'ye doğru ilerleyen Yunan taarruzunu önlemek amacıyla 24'üncü Tümen emrindeki birlikleri kendi yönetimi altına almıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 692, G: 96, B: 96-3). Diğer taraftan Albay İsmet Bey, Gökbayrak Tabur Komutanlığı'na gönderdiği emirle alınacak tedbir ve önlemleri iletmiştir. İlgili emirde Albay İsmet Bey; *"Düşman bugün Yenişehir Cephesi'nde durmuş ve üstün kuvvetiyle Pazarcık üzerinden Karaköy'e kadar ilerlemiştir. Bu kola kesin bir darbe vurmak için geçici olarak bütün kuvvetleri topluyorum. 24'üncü Tümen'in büyük kısmının alınması bu nedenledir. Bu süre içinde arkanızı Lefke'ye vererek, Lefke-Köprühisar yolu üzerine bir bölük yerleştiriniz. Orhangazi ve İznik havalisindeki kuvvetlerinizi çekmeyiniz ve güneye cephe alarak düşmanın yanında kalınız."* (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 55, B: 55-2) demiştir. Albay İsmet Bey bu tedbirlerle, emir-komutayı kendi üzerinde toplayarak, hızlı kararlar alarak Yunan taarruzunu durdurmayı amaçlamıştır.

Batı Cephesi'ndeki Yunan taarruzu öğleden sonra hızlanmıştır. Bu kapsamda Yunan Adalar Tümeni'ne mensup bir kuvvet, Mezit Boğazı'ndan Bozalan üzerine bir taarruza başlamıştır. Bu sırada Adalar Tümeni'ne bağlı diğer bir kuvvet, Bozüyük istikametine yönelmiştir (Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi, 1966, s. 189-190).

Yunan harekâtı gelişirken Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti, Batı Cephesi'ni takviye etmeye devam etmiştir. Bu kapsamda 5'inci Alay, demiryolu aracılığıyla İnönü'ye gönderilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 85, B: 1). Ayrıca takviye maksadıyla 70'inci Alay İnönü'ye getirilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 43, B: 43-1). İlave olarak 127'nci Alay da İnönü İstasyonu'na ulaşmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 52, B: 1). Bu sırada Köprühisar doğusunda bulunan Türk kuvvetleri ile Yunan birlikleri arasında başlayan muharebeler sonucunda bölgedeki Türk kuvvetleri Söğüt'e çekilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 569, G: 3, B: 1). Bu gelişme üzerine 24'üncü Tümen Komutanlığı, Söğüt'teki birliklerin burada kalmasından ziyade İnönü hattına çekilmesinin daha doğru olacağını bildirmiştir (Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi, 1966, s. 188-190). Bu durum kesin sonuçlu muharebelerin İnönü hattında olacağını göstermiştir.

Bu sırada İnönü'ye gelen 70'inci Alaya 11'inci Tümen Komutanlığı, hızla Kovalca hattına intikal ile Yunan harekâtını durdurma emri vermiştir. Bu emir kapsamında 70'inci Alay, Kovalca mevziinde konuşlanmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 569, G: 1, B: 1). 70'inci Alay bölgede konuşlandıktan sonra akşama kadar devam eden muharebeler sonunda Yunan taarruzu durdurulmuştur (ATASE Arşivi, İSH, K: 569, G: 3, B: 1). Aynı dönemde elden çıkan Tarassut Tepe ile İntikam Tepe geri alınmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 593, G: 82, B: 1).

Cephe hattında gelişmeler bu şekilde iken Cephe Komutanı Albay

İsmet Bey tarafından 11'inci, 24'üncü ve 4'üncü Tümen komutanlıklarına gönderilen bir telgrafla, ertesi gün İnönü'de olacağı bildirilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 990, G: 166, B: 166-1). Bu telgraftan sonra Albay İsmet Bey, aynı günün gecesi Kütahya'dan demiryolu aracılığıyla İnönü'ye hareket etmiştir (Tavukçu, 2021, s. 107-130).

10 Ocak 1921 itibarıyla Bursa'dan harekete geçen Yunan 3'üncü Kolordusu ve bağlı birlikleri İnönü istikametindeki Türk birliklerini atarak millî kuvvetlerin bulunduğu asıl savunma hattına ulaşmıştır (Özlu, 2012, s. 36-37).

Yunan kuvvetlerinin asıl Türk savunma hattına ulaştığı gün Albay İsmet Bey, Kütahya'dan demiryolu ile saat 08:00'da İnönü İstasyonu'na gelmiştir (Aydemir, 1982, s. 169-170). Albay İsmet Bey cephe hattına geldikten sonra 24'üncü, 4'üncü ve 11'inci Tümenlere verdiği emirle, kuvvetlerin savunma düzen ve vaziyetini belirlemiştir. Bu kapsamda 24'üncü Tümen'e, Eskişehir istikametinin örtülmesi ve bölgenin emniyetinin sağlanması vazifesi verilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 110, B: 110-1). 4'üncü ve 11'inci Tümenlere ise, İnönü mevzii ve çevresinin savunulması için tertip ve düzen alması bildirilmiştir (Ek 3). Ayrıca Albay İsmet Bey 11'inci Tümen'e gönderdiği diğer bir emirle, Yunanların Poyra istikametini yararak İnönü hattına ulaşmasını önlemek için Oklubalı-İnönü hattının tutulmasını gerektirdiğini iletmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 949, G: 114, B: 114-1).

Muharebeler sabah saatlerinde başlarken saat 10:00 civarında Yunan taarruzu yoğunlaşmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 110, B: 110-1). Gün içerisindeki muharebeler sırasında Türk ordusu üç tümen ve bir süvari tugayı ile harekâtına yön ve şekil vermiştir. Albay İsmet Bey'in uyarılarına rağmen muharebeler sırasında 24'üncü Tümen, kendisine verilen bölgeyi müdafaa edemeyerek Beşkardeş Dağı'na çekilmek zorunda kalmıştır. Neticede eni gelişen Yunan taarruzunun engellenememesi sonucu Poyra aldi çıkmıştır. Böyle bir durumda Karaağaç bölgesinde başarılı muharebeler icra eden 4'üncü ve 11'inci Tümenler, cephenin yarılma riskine karşı geri bölgelere alınmıştır. Bu kapsamda 4'üncü ve 11'inci Tümenler İnönü doğu sırtlarına çekilmiştir. Ayrıca, Yunan taarruzu sonucu Poyra'nın el değiştirmesi üzerine İnönü İstasyonu tehlike altına düşmüştür. Bunun üzerine Albay İsmet Bey'in emri ile cephe kargâhının İnönü Köyü'ne taşınması kararlaştırılmıştır (Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, 1966, s. 209-212).

Cephenin yarılma tehlikesine karşı Albay İsmet Bey'in emri ile 24'üncü Tümen, Zembemiye'nin doğusundaki dere ile tren hattı arasındaki mıntıkaya konuşlandırılmıştır. Bu çekilmeden sonra 24'üncü Tümen Komutanı Atif Bey tarafından çıkarılan emirle, çekildikleri bu hattan daha geri gidilmeyeceği, emirsiz bölgeden çekilme teşebbüsünde bulunan her bir ferdin sorgusuz kurşuna dizileceği belirtilmiştir.

Yunan taarruzunun geliştiği bir dönemde Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti tarafından Batı Cephesi Komutanlığına gönderilen emirle, olumsuz bir durumda kuvvetlerin tamamen kaybedilmesindenense birliklerin Eskişehir hattına çekilmesinin uygun olacağı bildirilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 692, G: 137, B: 137).

Muharebe hattındaki vaziyet giderek zor bir vaziyet alırken aynı gün akşam saat 21:00'da Albay İsmet Bey tarafından birliklere bir emir yayımlanmıştır. Bu emirde Albay İsmet Bey, ertesi gün uygulanacak taktik ve stratejiyi bildirmiştir. İlgili emirde İsmet Bey; kuvvetlerin Beşkardeş Dağı ve Zembemiye batısı ile Oklubalı'nın batısında müdafaa yapacağını ifade etmiştir. Ayrıca, 24'üncü Tümen'in 174'üncü Alayı ile 132'nci Alayın iki taburunun demiryolu hattının kuzey kesimini tutmasını istemiştir. Bunun yanında,

4'üncü Tümen'in Kaynarca'nın batısında ihtiyatta beklemesini, 11'inci Tümen'in Oklubalı'nın batısındaki tepeleri müdafaa etmesini bildirmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 692, G: 137, B: 137). Birinci İnönü Muharebesinin en şiddetli çatışmaları ilgili gün içerisinde vuku bulmuş, Türk ordusu geri çekilmesine rağmen, mücadele azim ve kudretini kaybetmemiştir.

11 Ocak 1921'de Yunan kuvvetlerinin herhangi bir taarruz ve harekâtı görülmemiştir. Bunun üzerine cephe hattında yapılan keşifte, Yunan kuvvetlerinin kuzeybatı istikametinde çekildiği anlaşılmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 6, B: 6-3). Bu kapsamda Yunanların, ellerindeki bir kısım cephaneye ve eşyayı bırakarak Söğüt ile Gündüzbey doğrultusunda çekildikleri tespit edilmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 692, G: 143, B: 143-2).

Yunan kuvvetlerinin geri çekilişi üzerine Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey tarafından 12 Ocak 1921'de yayımlanan emirle, tümenlerin yerlerinde kalması buna karşın süvari unsurlarıyla Yunan birliklerinin takip ve taciz edilmesi istenmiştir. İlgili emir çerçevesinde 2'nci Süvari Grubu tarafından Pazarcık yönünde keşif ve gözetleme, Nazıfpaşa doğrultusunda ise baskın şeklinde bir harekât yapılmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 949, G: 127, B: 127-1). Takip Harekâtı ile Yunan kuvvetlerinin elinde bulunan Bursa'ya taarruz etmekten ziyade, çekilen birlikleri izlemek hedeflenmiştir (ATASE Arşivi, İSH, K: 592, G: 97, B: 1).

Yunan kuvvetleri geri çekilirken uğradıkları köy ve kasabaları yakıp yıkmış, halka tasallut ederek, zarar vermiştir. Bu sırada 13 Ocak 1921'de devam eden takip harekâtı kapsamında önce Söğüt ve Pazaryeri, ardından da 5'inci Süvari Alayı tarafından Bilecik geri alınmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 569, G: 20, B: 1). Türk kuvvetleri 14 Ocak 1921'de İnegöl'e girmiş ve bölgeyi Yunan işgalinden kurtarmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 569, G: 28, B: 1). 15 Ocak 1921'de de Yenişehir geri alınmıştır (ATASE Arşivi, İSH, K: 569, G: 21, B: 1). Takip harekâtı Yunan kuvvetlerinin 17 Ocak 1921'de eski mevzilerine dönmesi ile son bulmuştur (ATASE Arşivi, İSH, K: 569, G: 36, B: 1).

Muharebelerin zafer ile sonuçlanması üzerine TBMM Başkanı Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa tarafından Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti ile Batı Cephesi Komutanlığına gönderilen bir mesaj ile Fevzi Paşa ile İsmet Bey kutlanmıştır. Bu mesajda Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa; *"İnönü Meydan Muharebesi'nde Batı Cephesi birliklerinin uğurlu ve üstün komutanız altında kazandıkları kesin zaferden dolayı size ve kahraman ordumuzun bütün komutanlarıyla subay ve erlerine Büyük Millet Meclisi'nin en içten tebriklerini sunar ve bu zaferin, kutsal topraklarımızı düşman istilasından tamamen kurtaracak olan kesin zafere hayırlı bir başlangıç olmasını Allah'tan dilerim. Bu tebriklerimin ordunun bütün er ve subaylarına tebliğini rica ederim."* (Ek 5). demiştir.

Sonuç

Yunanistan, Paris Barış Konferansı'nda alınan karar sonrasında 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkarmış, ardından hızla hâkimiyet alan ve sahasını genişleterek Bursa'ya kadar olan tüm Batı Anadolu'yu işgal etmiştir. İşgal alanları ile yetinmeyen Yunanistan, İngiltere'nin destek ve onayı ile TBMM kuvvetlerine karşı bir harekâta girişmiştir. 6 Ocak 1921'de Bursa'daki 3'üncü Yunan Kolordusunun Yenişehir ve İnegöl istikametinden başladığı taarruzla başlayan Birinci İnönü Muharebesi fasılalarla 11 Ocak 1921'e kadar devam etmiştir.

Türk ordusunun asıl savunma mevzii olan İnönü hattına kadar uzanan muharebeler, Yunan kuvvetlerinin taarruz harekâtı ile şe-

killenmiştir. Buna karşın Türk ordusu Bursa üzerinden şekillenen harekâta karşı, aşama aşama ve adım adım icra ettiği savunma stratejisi ile Yunan birliklerini yorma ve oyalama muharebeleri ile zaman kazanmaya dönük bir taktik harekâtı uygulamaya sokmuştur. Bu sırada Eskişehir ve Ankara ile Güney Cephesi'nden alınan kuvvet desteği ile Yunan kuvvetlerine karşı mukavemet artırılmıştır.

Cephe hattında özellikle 9-10 Ocak 1921'de gerçekleşen ve iki tarafın birbirine tam olarak üstünlük sağlayamadığı muharebeler sonunda Yunanlar, birçok kayıp ve yaralı vererek İnönü mevzilerinden çekilmiştir. Yunanlar geri çekilirken Türk köy ve kasabalarını yakmış, tren istasyonlarını da tahrip ederek taarruza başladığı mevzilere geri dönmüştür.

Yunan ordusunun taarruzu ile başlayan muharebeler, düzenli Türk ordusunun harp harekât konusundaki ilk tecrübe ve deneyimi olmuştur. Bu çalışmada Yunan ordusunun Bursa üzerinden gerçekleştirdiği harekât ortaya konularak, Türk birliklerinin harp stratejisi ekseninde bir tasvir ve tanımlama yapılmıştır. Muharebeleri zaferle atlatan Türk ordusu, Bursa ve Uşak üzerinden şekillenen Yunan harekâtını durdurarak, milletin özgüveninin artmasında önemli bir etken ve unsur olduğunu göstermiştir. İlgili durum orduya katılımı artırdığı gibi zaferle giden yolda bir mihenk taşı olarak ön plana çıkmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review: Externally peer-review.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

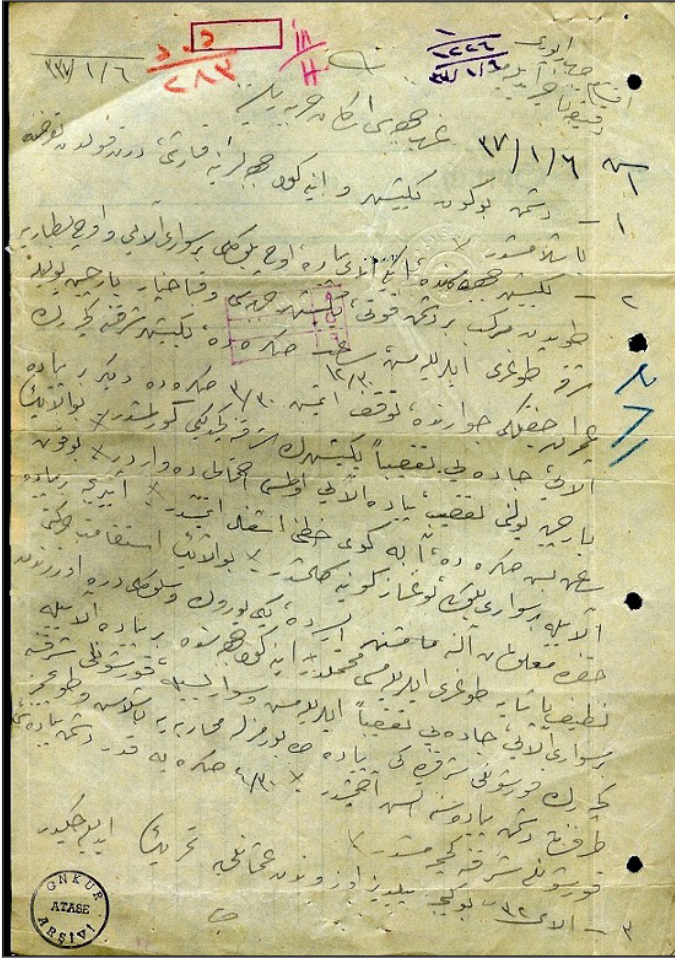
Kaynaklar

- Akçora, E. (1987). Batı Cephesi'nin kuruluşu ve I. İnönü muharebesindeki yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 15-28.
- Akdeniz, M. (2019). Türk ve Yunan basınından örneklerle Manisa'da işgalin ilk evresi (Mayıs-Haziran 1919). *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 290-312.
- Akkılıç, Y. (2008). *Kurtuluş Savaşı'nda Bursa*. Nilüfer Akkılıç Kütüphanesi Yayınları.
- Akkor, M. (2019). Mondros Mütarekesi'nin imzalanma süreci ve mütareke tutanaklarında boşazlar konusu. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21, 273-310.
- Akşin, S. (1997). *Ana çizgileriyle Türkiye'nin yakın tarihi, I*. Yenigün Haber Ajansı Yayınları.
- Armaoğlu, F. (2000). *20.yüzyıl siyasi tarihi (1914-1995) II*, Alkım Yayınevi.
- Aydemir, Ş. S. (1982). *İkinci adam I*, Remzi Kitabevi.
- Aysal, N. (2016). Kurtuluş Savaşı'nda bir kadın örgütü: Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti: geçmişten günümüze şehir ve kadın. *Geçmişten günümüze şehir ve kadın*, II (Prof. Dr. Osman Köse, Ed.). Canik Belediyesi Kültür Yayınları, 941-964.
- Başak, T. (2018). Mondros Mütarekesi görüşmelerine ilişkin İngiliz kayıtları ve görüşmelerle ilgili değerlendirmeler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18, 5-71.
- Belen, F. (1973). *Türk Kurtuluş Savaşı*. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları.
- Bilgin, T. (2015). *Millî mücadele döneminde Bilecik*. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.

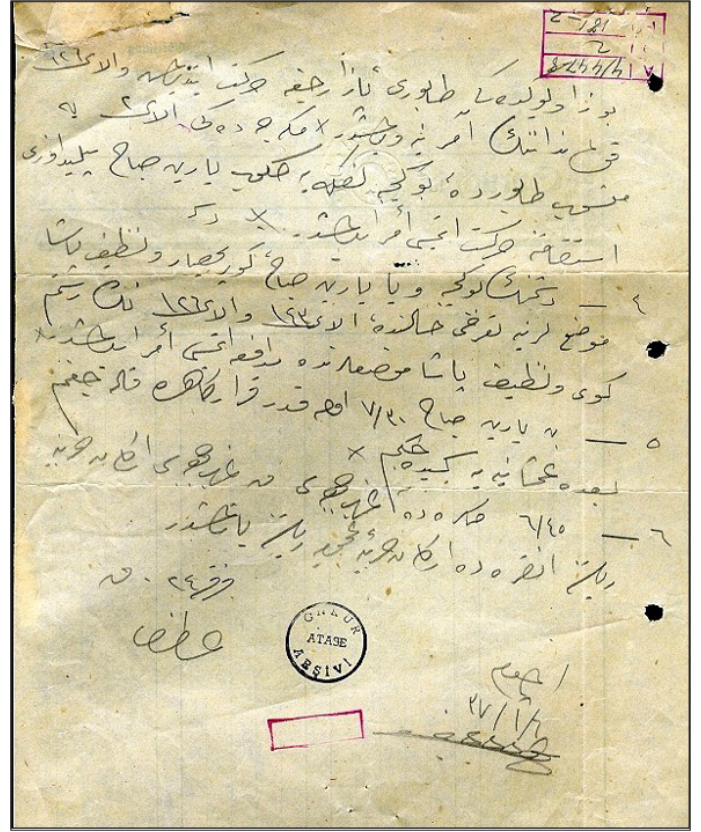
- Budak, M. (2020). Osmanlı Devleti'nin Paris Barış Konferansı'na davet edilmesi ve muhtıralar sunması ile ilgili tartışmalar. *Tarih Dergisi-Turkish Journal of History*, 71, 445-472.
- Cebesoy, A. F. (2010). *Millî mücadele hatıraları*. Temel Yayınları.
- Çalışlar, İ. (2009). *Gün gün, saat saat İstiklâl Savaşı'nda Batı Cephesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erdem, N. (2009). *Yunan tarihçiliğinin gözüyle Anadolu harekâtı 1919-1923*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü].
- Erdem, U. (2021). Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılma süreci ve meclisin açılış günü (23 Nisan 1920). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XXXII(2), 1055-1068.
- Ertan, A. E., & Özgün T. O. (2016). I. Dünya Savaşı'nın ardından yeni dünya düzenine doğru: 1919 Paris Barış Konferansı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, XX(3), 551-572.
- Fromkin, D. (1993). *Barışa son veren barış (A peace to end all peace) Modern Orta Doğu nasıl yaratıldı? 1914-1922* (Mehmet Harmancı, Çev.). Sabah Yayınları.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı. (1999). *Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi II/3, Birinci, İkinci İnönü, Aslıhanlar ve Dumlupınar muharebeleri (9 Kasım 1920-15 Nisan 1921)* (3. ed.). Genelkurmay Basımevi.
- Genelkurmay ATASE Başkanlığı. (1975). *Türk İstiklâl Harbi idari faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)*, VII. Genelkurmay Basımevi.
- Güven, C. (2018). Misak-ı Milli: Türkiye'nin istiklal ve istikbal esasları. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20, 107-128.
- Güvenbaş, S. (2020). *İstihbarat raporları ışığında Türk İstiklâl Harbi'nin Yunanistan'a etkisi*. *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32, 121-176.
- İncedayı, C. K. (2007). *İstiklâl Harbi Batı Cephesi* (Muhammet Safi, Ed.). Yapı Kredi Yayınları.
- Kapucu Davud. (2022). Harp raporları penceresinden Mudanya Mütarekesi'nden Lozan Barış Antlaşması'na kadar askerî havacılık faaliyetleri. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, IV(7), 329-348.
- Kapucu Davud. (2022). *Türk Havacılığının savaşın külleri arasından yükselişi, doğuşu ve gelişimi: Türk Havacılık tarihi*. İBB Kültür A.Ş. Yayınları, 166-253.
- Kapucu Davud. (2021). Arşiv belgeleri çerçevesinde İnönü Muharebelerinin kazanılmasında Türk Havacılarının katkısı. *Belgi Dergisi*, 23, 73-98.
- Kemal, C. (2007). Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Musul meselesi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 40, 643-691.
- Kinross, L. (1984). *Atatürk, bir milletin yeniden doğuşu* (Necdet Sander, Çev.). Sander Yayınları.
- Korkmaz, E., & Kurt D. (2019). Mondros Mütarekesi ekseninde Türk Askerî Havacılığının arşiv belgeleri ışığında analizi. *19 Mayıs'ın 100. yıldönümünde Atatürk ve Türk İstiklâlî Uluslararası Sempozyumu*. Yorum Matbaacılık, 706-727.
- Kul, H. (2018). Faik Ahmet Barutçu'nun kaleminden II. İnönü Muharebesi. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, IV(5), 103-120.
- Kutay, C. (1988). *Ardında kalanlar*. Cem Ofset Matbaacılık Sanayi Basımevi.
- Özlu, H. (2012). Harp raporlarına göre Birinci İnönü Muharebesi'nin analizi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXVIII(82), 25-52.
- Öztoprak, İ. (2000). Birinci İnönü Savaşı'nın Anadolu, İstanbul ve dış basın-da karşılanışı ve yorumu. *Bellekten*, LXIV(240), 523-540.
- Özüçetin, Y. (2021). Millî Mücadele'de bir dönemeç: I. İnönü Muharebesi ve bu muharebenin kıymeti. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, XIV(78), 258-262.
- Özüçetin, Y. (2004). Millî Mücadele içerisinde 19 Mayıs 1919. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, V(2), 65-74.
- Pancar, E. (2009). Yunan işgalleri karşısında göç hareketi. *Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VIII(18-19), 55-67.
- Saylan, G. F. (2014). *İstanbul'un resmen işgali (16 Mart 1920)*. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, XI(41), 17-40.
- Selişik, S. (2006). *Türk İstiklâl Savaşı'nda Birinci İnönü Muharebesi*. Genelkurmay Yayınevi.
- Sofuoğlu, A. (1994). *Kuva-yı Milliye döneminde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)*. Genelkurmay Basımevi.

- Sunay, S. (2021). Mülki ve askeri görevlilerin raporlarına göre Yunan işgali altında Balıkesir (1920-1922). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 39, 1-37.
- Tansel, S. (1991). *Mondros'tan Mudanya'ya kadar, I. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları*.
- Tavukçu, İ. (2021). *İnönü Muharebelerinin iç kamuoyuna yansımaları. Gazi Akademik Bakış*, XV(29), 107-130.
- Türkman, S. (2017). Birinci Dünya Harbi'nde gizli anlaşmalar ve Osmanlı Devleti'nin Orta Doğu'dan tasfiye süreci. *Yeni Türkiye*, 93, 439-446.
- Türkmen Zekeriya. (2001). İzmir'in İşgali olayı ve Yunanlıların XVII. kolordu mensuplarına yönelik gasp ve yağmalama hareketi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 121-132.
- Türkmen, Z. (2002). *İstanbul'un İşgali ve işgal dönemindeki uygulamalar (13 Kasım 1918-16 Mart 1920). Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVIII(53), 319-372.
- Umar, Ö. O. & Yenisu M. (2020). Gizli antlaşmalar çerçevesinde San Remo Konferansı'nda Ortadoğu'yu şekillendirme çabaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 101, 29-70.

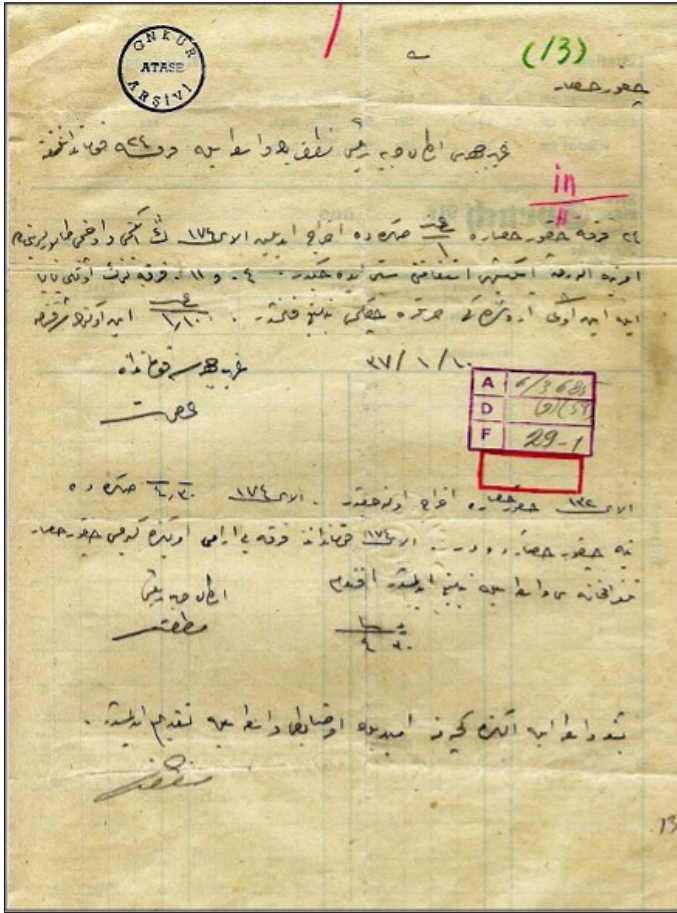

Ek 1.
24'üncü Tümen Komutanlığı Tarafından Batı Cephesi Erkân-ı Harbiye Riyasetine 6 Ocak 1921'de Gönderilen ve Yenişehir ile İnegöl Üzerinden Yunan Taarruzunun Başladığını Bildiren Harp Raporu (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 24, B: 24-2)

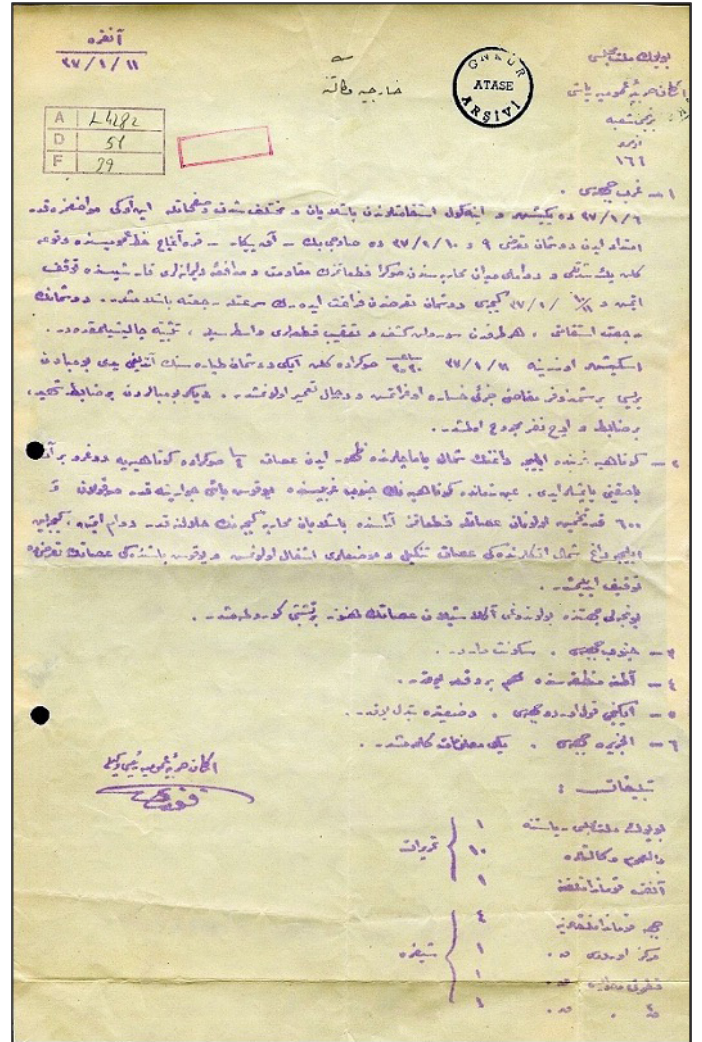
Ek 2.
24'üncü Tümen Komutanlığı Tarafından Batı Cephesi Erkân-ı Harbiye Riyasetine 6 Ocak 1921'de Gönderilen ve Yenişehir ile İnegöl Üzerinden Yunan Taarruzunun Başladığını Bildiren Harp Raporu (Devamı) (ATASE Arşivi, İSH, K: 691, G: 24, B: 24-2)

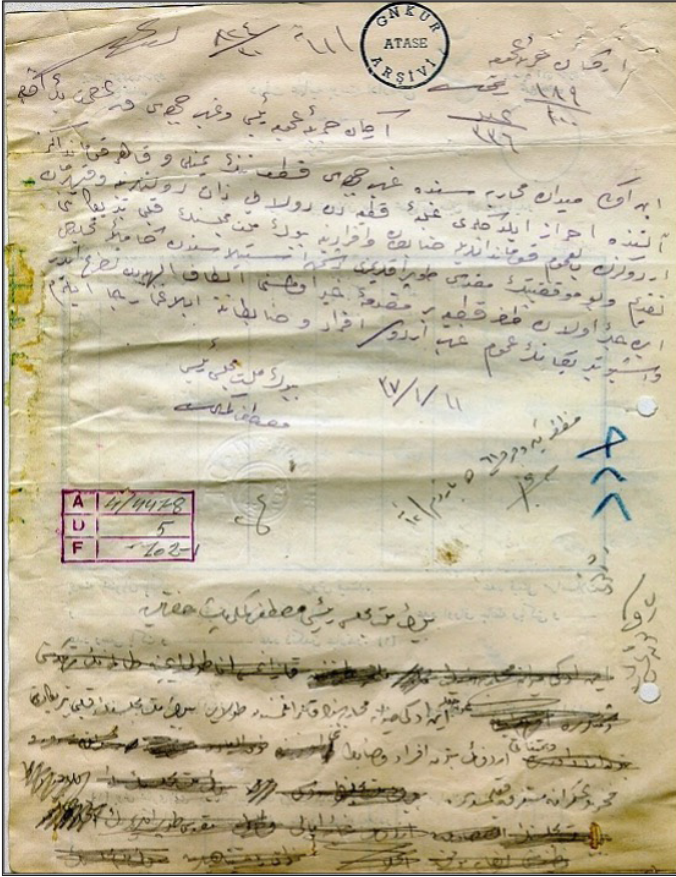
Ek 3.

Batı Cephesi Kumandanı İsmet (İnönü) Bey Tarafından 24'üncü, 4'üncü ve 11'inci Tümenlerin Cephe'deki Durum ve Konuşunun Belirlendiği 10 Ocak 1921 Tarihli Emir (ATASE Arşivi, İSH, K: 990, G: 187, B: 187-2)

Ek 4.

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reis Vekili Fevzi Paşa'nın 11 Ocak 1921'de Hariciye Vekâleti'ne Gönderdiği Cephe'deki Durum ve Vaziyete İlişkin Belge (ATASE Arşivi, İSH, K: 596, G: 38, B: 1)

Ek 5.

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa Tarafından Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi ve Batı Cephesi Kumandanı İsmet Bey'e Çekilen Tebrik Telgrafı (ATASE Arşivi, İSH, K: 693, G: 26, B: 26-2)